

**Σοσιαλισμός και
μεταβατική Οικονομία**

**"ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ,
16. ΦΕΒΡΑΡΙΟ 86**

Ε. Δανέζης

ΑΘΗΝΑ 1986

Έχουν περάσει περισσότερα από 4 χρόνια από τότε που η κυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. ανέλαβε να κάνει πράξη το μεγαλύτερο όνειρο του μεταπολεμικού, Ελληνικού, Λαϊκού Κινήματος, να περάσει δηλαδή τη Χώρα αναίμακτα και ειρηνικά σ' έναν Σοσιαλιστικό μετασχηματισμό, προσαρμοσμένο στις σύγχρονες ιδιομορφίες και απαιτήσεις του Ελληνικού χώρου.

Στην προσπάθειά της αυτή, όπως άλλωστε περιμέναμε, συνάντησε μια φοβερή αντίδραση των ευρύτερων χώρων της Δεξιάς, που συλλαμβάνοντας σωστά το βαθύ νόημα της συντελούμενης αλλαγής δεν έχασε καμιά ευκαιρία προκειμένου να υπερασπίσει το δικαίωμα επιβίωσής της, της επιβίωσης ενός πλέγματος εξάρτησης και υποτέλειας σε ξένα κέντρα εξουσίας που ήταν και είναι πάντα η κινητήρια δύναμή της.

Αυτό όμως που φάνταζε περίεργο, χωρίς όμως να είναι και ανεξήγητο, ήταν η αντίδραση της παραδοσιακής αριστεράς, που κάτω από το φάσμα μιας μελλοντικής εκλογικής συρρίκνωσής της, πέρασε πολλές φορές σε μια δυναμική αντιπαράθεση με την Κυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ, αγγυλιάζοντας και υποθάλποντας περίεργες συντεχνιακές διεκδικήσεις που κάθε άλλο παρά μέσα στα πλαίσια της φιλοσοφίας μιας ιδανικής Σοσιαλιστικής Κοινωνίας βρίσκονται και που εν τέλει δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι αφορίζονταν και αφορίζονται σε όλες τις χώρες του υπαρκτού Σοσιαλισμού.

Κύριος διεκδικητικός στόχος κατά την περίοδο αυτή υπήρξε το άμεσο πέρασμα της Ελληνικής Κοινωνίας, σ' ένα πλήρη Σοσιαλιστικό μετασχηματισμό.

Ζητούν δηλαδή σε χρόνο μηδέν να επιτευχθούν όλοι οι απραγματοποίητοι στόχοι του παγκόσμιου Σοσιαλιστικού Κινήματος.

Βεβαίως το ότι πρέπει να επιτύχουμε ένα σχετικά γρήγορο πέρασμα από μια καπιταλιστική σε μια Σοσιαλιστική κοινωνία βρίσκεται μέσα στις επιθυμίες και στους στόχους μας. Αυτό όμως που δεν πρέπει να κρύβουμε, όπως μερικοί επιχειρούν, είναι η ύπαρξη μιας δύσκολης μεταβατικής περιόδου, μιας περιόδου που θα κρίνει το κατά πόσο το πέρασμα στον Σοσιαλισμό θα είναι επιτυχημένο ή θα παραμείνει ένα όραμα που και το ΠΑ.ΣΟ.Κ. θα έχει αποτύχει να κάνει πράξη, όπως απέτυχαν και μερικοί άλλοι σε κάποιες ιστορικές περιόδους.

Την ύπαρξη όμως της «σκληρής αυτής μεταβατικής περιόδου», που τόσο θέλει να ξεχνάει η παραδοσιακή αριστερά, δεν επεσήμανε πρώτο το ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Ο Λένιν (1) στα «Απαντά» του αναφέρει.

«... Όποιος δεν το καταλαβαίνει αυτό κάνει ένα ασυγχώρητο πολιτικό σφάλμα, είτε επειδή αγνοεί την πραγματικότητα, μη βλέποντας αυτό που υπάρχει και μη γνωρίζοντας να αντικρύζει κατά πρόσωπο την αλήθεια, είτε επειδή αρκείται μόνο να αντιπαράθετει αφηρημένα τον «καπιταλισμό» στον «σοσιαλισμό» χωρίς ν' αναλύει τις συγκεκριμένες μορφές και τα στάδια αυτής της μετάβασης...»

Οι ιδρυτές του Σοσιαλισμού δεν μίλησαν μάταια για μια ολόκληρη μεταβατική περίοδο από τον καπιταλισμό στον Σοσιαλισμό και δεν επέμεναν χωρίς λόγο πάνω «στους οδυνηρούς πόνους του τοκετού» της νέας κοινωνίας και στο ότι αυτή η κοινωνία θα παραμείνει μια αφηρημένη έννοια, που δεν θα μπορέσει να υλοποιηθεί παρά μόνο αν κάνουμε μια ολόκληρη σειρά ποικίλων συγκεκριμένων και ατελών βημάτων που θα έχουν σαν σκοπό να δημιουργήσουν αυτό ή εκείνο το Σοσιαλιστικό Κράτος...».

Αυτό λοιπόν που πρέπει όλοι να καταλάβουμε είναι ότι στο δρόμο που οδηγεί από τον καπιταλισμό στον Σοσιαλισμό υπάρχει ένα πλέγμα από δύσκολα, πλην όμως πραγματικά και συγκεκριμένα προβλήματα που μπορούν να λυθούν μόνο αν τεθούν και δουλευτούν με πραγματικές συνθήκες για μια ολόκληρη περίοδο και αντιμετωπιστούν κάτω από τις ειδικές συνθήκες κάθε χώρας.

Όπως όλοι μπορούμε να καταλάβουμε μέσα στα πλαίσια αυτής της μεταβατικής περιόδου όλες οι κοινωνικές και παραγωγικές διαδικασίες έχουν ένα μεταβατικό χαρακτήρα, πλην όμως συγκλίνουν στον κύριο στόχο, τον αυριανό Σοσιαλιστικό Μετασχηματισμό.

Αν αναφερθούμε ειδικά στο οικονομικό επίπεδο μπορούμε να μιλάμε χωρίς φόβο για μια «μεταβατική οικονομία» που αν θέλουμε να την κάνουμε Σοσιαλιστική πρέπει να λάβουμε υπ' όψη μας την ειδική μορφή της και να μπορέσουμε να λύσουμε ικανοποιητικά τα προβλήματα του ρόλου της αγοράς και του νομίσματος, των άμεσων σχέσεων ανάμεσα στις Σοσιαλιστικές επιχειρήσεις, των μορφών της οργάνωσης της γεωργίας και των τροποποιήσεων που θα επιφέρουμε στους ίδιους τους μηχανισμούς του προγραμματισμού.

Πριν όμως θελήσουμε να περάσουμε σε ανάλυση των δομών που πρέπει να διέπουν μια μεταβατική οικονομία θα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε μερικές βασικές αρχές της.

Κατ' αρχήν όταν μελετάμε μια μεταβατική οικονομία, ανεξάρτητα του δρόμου που έχει επιλεγεί γι' αυτή τη μετάβαση, πρέπει να την συλλάβουμε σαν μια πολυσύνθετη κυρίαρχη δομή.

Μια τέτοια δομή αποτελεί έναν ειδικό συνδυασμό πολλών συστημάτων παραγωγής, μέσα στα οποία κυριαρχεί ένα. Αυτό το κυρίαρχο σύστημα παραγωγής επηρεάζει όλα τα συστήματα και μεταβάλλει τους όρους λειτουργίας και ανάπτυξής τους.

Το πρόβλημα είναι με ποιές διαδικασίες το κυρίαρχο σύστημα θα θέσει στο περιθώριο και τελικά θα εξαλήψει τις μη κυρίαρχες δομές.

Στην εισήγηση του πάνω στο φόρο σε είδος με ημερομηνία 9 Απριλίου 1921 ο Λένιν δήλωνε (2):

«... Στη Ρωσία διακρίνουμε τουλάχιστο 5 διαφορετικά συστήματα η καθεστώτα ή οικονομικές δομές. Το πρώτο είναι η πατριαρχική οικονομία, σ' αυτή η αγροτική οικογένεια δουλεύει μόνο για λογαριασμό της. Το δεύτερο σύστημα είναι η μικρή εμπορευματική οικονομία, που τα προϊόντα της πουλιούνται στην αγορά. Το τρίτο είναι το καπιταλιστικό, δηλαδή είναι η εμφάνιση των ιδιωτών καπιταλιστών. Το τέταρτο σύστημα είναι ο κρατικός καπιταλισμός και το πέμπτο ο Σοσιαλισμός...».

Εδώ έχουμε ένα τυπικό παράδειγμα μιάς οικονομίας που μεταβαίνει προς το Σοσιαλισμό, γιατί όπως υπογραμμίζει ο Λένιν (3) στην ίδια εισήγηση, «η εργατική τάξη κατέχει την κρατική εξουσία και επίσης τα εργοστάσια τα μεταφορικά μέσα και το εξωτερικό εμπόριο...»

Με τέτοιες συνθήκες (4), ακόμα και μια ανάπτυξη του καπιταλισμού, είτε με τη μορφή παραχωρήσεων στο ξένο κεφάλαιο (παραχωρήσεις περιορισμένες και αυστηρά ελεγχόμενες) είτε με τη μορφή μιας σχετικής προόδου του εσωτερικού κεφαλαίου, δεν είναι δυνατόν να αλλάξουν τον κύριο προσανατολισμό της οικονομίας, εξ' αιτίας του εργατικού χαρακτήρα του Κράτους και της κατάκτησης από το Κράτος αυτών που ο Λένιν ονόμαζε «... κυρίαρχες δυνάμεις της οικονομίας». Μια άλλη παράμετρος που δεν πρέπει να αμελήσουμε να εξετάσουμε αν θέλουμε να αναλύσουμε μια συγκεκριμένη «μεταβατική οικονομία» είναι η κοινωνική κατάσταση και η ιστορική περίοδος που διανύει η χώρα που προτίθεται να κάνει πραγματικότητα έναν Σοσιαλιστικό μετασχηματισμό.

Οι παράγοντες αυτοί δεν μπορούμε να θεωρήσουμε ότι εξαρτώνται μόνο από μια απλή διαδικασία εσωτερικής εξέλιξης.

Είναι εξ' ίσου μια διαδικασία εξωτερικής ανάπτυξης.

Ο Edgar Morin σωστά τονίζει την αναγκαιότητα να συλλάβουμε την ιστορία σαν ένα συνδυασμό αυτογενών και ετερογενών διαδικασιών.

Η Ιστορία δημιουργείται ταυτόχρονα από τις εσωτερικές αναγκαιότητες (μηχανισμούς ανάπτυξης, δομικές αιτιοκρατίες) και από γεγονότα που είναι συγχρόνως προϊόντα εξωτερικών ανταγωνισμών.

Πρέπει να γίνει συνείδηση ότι δεν υπάρχει θεωρία κοινωνικής αλλαγής αν δεν υπάρχει το γεγονός σαν δημιουργός αποτελεσμάτων. Η συμβολική δύναμη του γεγονότος ξεπερνάει το περιεχόμενό του, στο βαθμό που η ιστορία είναι τόσο το προϊόν ενός κοινωνικού φανταστικού στοιχείου και μιας συλλογικής θέλησης, όσο και το προϊόν εξωτερικών αναγκαιότητων.

Έτσι αν θέλουμε να μελετήσουμε μια συγκεκριμένη «Μεταβατική Οικονομία» όπου «φαίνεται» ότι κυριαρχεί ένα ιδιαίτερο σύστημα παραγωγής, θα πρέπει, αν θέλουμε να καταλήξουμε σε σημαντικά συμπεράσματα, να εξετάσουμε αυτή την οικονομία σε σχέση με τα συστήματα που κυριαρχούν σε παγκόσμια κλίμακα, γιατί δεν θα μπορούμε να καταλάβουμε αυτή την εθνική οικονομία παρά μόνο όταν την συλλάβουμε σαν ένα μέρος των παγκόσμιων σχέσεων παραγωγής.

Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να καταλάβουμε εύκολα ότι τα μεταβατικά στάδια μίας οικονομίας, η οποία κάνει τη Σοσιαλιστική της επιλογή είναι δυνατόν να είναι ποιοτικά διαφορετικά από τα «φαινομενικά ανάλογα» στάδια, από τα οποία πέρασαν άλλες χώρες που προηγήθηκαν στον ίδιο δρόμο.

Το φαινόμενο αυτό συμβαίνει όχι μόνο από εσωτερικούς λόγους της κάθε κοινωνίας, άρα και οικονομίας, ή εξ αιτίας των ειδικών γι' αυτήν την οικονομία ταξικών χαρακτηρισμών, αλλά επίσης και από το γεγονός ότι η παγκόσμια οικονομία στο σύνολό της έχει ήδη τροποποιηθεί.

Έτσι δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι απλώς με το να βάζουμε σαν στόχο τη διάλυση του καπιταλιστικού συστήματος παραγωγής, δεν δημιουργούμε αυτόματα το σύνολο των προϋποθέσεων που απαιτούνται προκειμένου να το διαδεχθεί ένα Σοσιαλιστικό σύστημα παραγωγής. Αυτό θα γίνει μόνο όταν θα συγκεντρωθούν επίσης όλες οι ιδεολογικές και πολιτικές προϋποθέσεις αυτής της διαδοχής. Αυτή η διαδοχή μπορεί να συμβεί περισσότερο ή λιγότερο νωρίς, ανάλογα με τη δομή των συνθ. εν και για τη δημιουργία αυτών των συνθηκών είμαστε όλοι συνυπεύθυνοι και όχι μόνο η Κυβέρνηση.

Ποιός όμως είναι ο κυρίαρχος εκείνος θεσμός που μέσα από τις σύγχρονες Ελληνικές συγκυρίες θα οδηγήσει σε ένα γρήγορο πέρασμα της «μεταβατικής περιόδου»;

Το ΠΑΣΟΚ πιστεύοντας στην υψηλή πολιτική και κοινωνική ωριμότητα του Ελληνικού Λαού κάνει ένα μεγάλο τόλμημα και θεσμοθετεί την Κοινωνικοποίηση σαν μέσο μετάβασης στη νέα Σοσιαλιστική Οικονομία.

Η διάκριση ανάμεσα στην κρατικοποίηση ή εθνικοποίηση και στην κοινωνικοποίηση δεν έχει γίνει πάντα με αυστηρότητα, έτσι υπάρχουν μερικά κείμενα όπου η μία λέξη χρησιμοποιείται στη θέση της άλλης. Όμως απαιτείται διακρίση ανάμεσα αφ' ενός μεν στην κρατικοποίηση ή εθνικοποίηση και αφ' ετέρου στην κοινωνικοποίηση η οποία συνεπάγεται μια κοινωνική ικανότητα για την λογιστική και την διακρίση των μέσων παραγωγής και των προϊόντων.

Ο Λένιν είχε επιμεινει ιδιαίτερα πάνω σ' αυτή τη διακρίση, σ' ένα πολύ γνωστό κείμενό του για τον «Αριστερισμό» και τις μικροαστικές αντιλήψεις.

Σ' αυτό το κείμενο ο Λένιν κατηγορεί emphaticά τους κομμουνιστές που ζητούσαν μια όσο το δυνατόν πιο αποφασιστική κοινωνικοποίηση συγχέοντας την με την κρατικοποίηση.

Να τί έγραφε ο Λένιν γι αυτά (5):

«... Μπορούμε να είμαστε ή να μην είμαστε αποφασισμένοι όσον αφορά την εθνικοποίηση και την απαλλοτρίωση. Όμως καμιά «απόφαση» όσο μεγάλη και να είναι δεν αρκεί για να εξασφαλίσει το πέρασμα από την εθνικοποίηση στην κοινωνικοποίηση.

Όλο το ζήτημα βρίσκεται εδώ. Οι αποτυχίες των αριστερών προέρχονται ακριβώς από το ότι δεν βλέπουν το κύριο χαρακτηριστικό της σύγχρονης κατάστασης, του πέρασματος από τις απαλλοτριώσεις και εθνικοποιήσεις στην κοινωνικοποίηση που απαιτεί από τους επαναστάτες άλλες ανώτερες ικανότητες.

... Χθές (6) κυρίως έπρεπε να εθνικοποιήσουμε ν' απαλλοτριώνουμε. Όμως η κοινωνικοποίηση διαφέρει από την απλή απαλλοτρίωση ακριβώς στο ότι μπορούμε ν' απαλλοτριώνουμε με απλή απόφαση χωρίς να είμαστε ικανοί όσον αφορά την απογραφή και τη λογική διανομή εκείνων που έχουμε απαλλοτριώσει, ενώ αντίθετα δεν μπορούμε να κοινωνικοποιήσουμε δίχως αυτή την ικανότητα...».

Στο σημείο αυτό η παραδοσιακή αριστερά στην Ελλάδα, συνεχίζοντας την ταύτιση των εννοιών «εθνικοποίηση», «κοινωνικοποίηση» που τόσο καταδικάζει ο Λένιν, προσπαθεί να τορπιλίσει το θεσμό της κοινωνικοποίησης με το πιο κάτω απλοϊκό σκεπτικό «Όταν η Κυβέρνηση λέει ότι θα κοινωνικοποιήσει π.χ. τους οργανισμούς κοινής ωφέλειας μας κοροϊδεύει εφ' όσον ήδη αυτές είναι κρατικοποιημένες».

Πρέπει επιτέλους, άσχετα με το τι λέει η παραδοσιακή αριστερά, να καταλάβει ο Ελληνικός Λαός ότι είναι τεράστια η διαφορά της «κοινωνικοποίησης» από την «εθνικοποίηση» που ορίζεται σαν «η Σύγχρονη δημοκρατική μορφή του συγκεντρωτισμού».

Στην Εθνικοποίηση το κράτος αναλαμβάνει το ρόλο του αφεντικού με παροχές στους εργαζομένους. Στην κοινωνικοποίηση οι εργαζόμενοι μετέχουν και διαμορφώνουν τις αποφάσεις που έχουν σχέση με τις συνθήκες δουλειάς, το ιεραρχικό σύστημα, τις νόρμες αμοιβής:

Όλα αυτά με συνδυασμό του άμεσου συμφέροντος της επιχείρησης με το γενικό συμφέρον, που πραγματοποιείται στο γενικό επίπεδο του Δημοκρατικού προγραμματισμού και όχι από το διοικητικό συμβούλιο. Σ' ένα σημείο που θα συμφωνήσουμε είναι ότι πολλές φορές η εθνικοποίηση είναι μια απαραίτητη προϋπόθεση για μια κοινωνικοποίηση στο επίπεδο του κράτους. Όμως αυτό δεν είναι μια επαρκής προϋπόθεση. Για να γίνει κοινωνικοποίηση στο επίπεδο της κοινωνίας πρέπει το κράτος (όχι η Κυβέρνηση) να έχει την ικανότητα να διαθέτει πραγματικά και αποτελεσματικά τα μέσα παραγωγής και τα προϊόντα. Μια τέτοια ικανότητα όμως είναι το αποτέλεσμα μιας ιστορικής εξέλιξης, συνδέεται δε με την ίδια την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων (οι οποίες περιλαμβάνουν τους ίδιους τους ανθρώπους και το βαθμό της μορφωτής τους) και με τη σχετική μεταβολή των σχέσεων παραγωγής.

Βέβαια όταν πρόκειται να αποφασιστούν μεταβολές στις σχέσεις ιδιοκτησίας, τα οικονομικά κριτήρια που επικαλούνται ορισμένοι δεν είναι τα μόνα που πρέπει να ληφθούν υπ' όψη, κυρίως στις περιόδους που οι ταξικές συνθήκες αντικείμενων έχουν έναν οξύ χαρακτήρα. Είναι δυνατόν π.χ. να είναι απαραίτητο για την ενίσχυση των κοινωνικών θε-

μελιών του Σοσιαλιστικού Κράτους να κοινωνικοποιηθούν μερικά μέσα παραγωγής που από μια καθαρά οικονομική άποψη δεν χρειάζονται μια τέτοια κοινωνικοποίηση. Οι πολιτικοί λόγοι έχουν τότε την προτεραιότητα της εξουσίας, πολιτικοί λόγοι έχουν τότε την προτεραιότητα μπροστά στους οικονομικούς λόγους, γιατί πραγματικά η ενίσχυση της εξουσίας του Σοσιαλιστικού Κράτους είναι η προϋπόθεση για παραπέρα οικονομικές πραγματοποιήσεις και για την εξασφάλιση του Σοσιαλιστικού χαρακτήρα αυτών των πραγματοποιήσεων.

Για να πετύχουμε όμως μέσω των κοινωνικοποιήσεων μια παραπέρα ανάπτυξη της Σοσιαλιστικής οικονομίας πρέπει ν' αντιμετωπίσουμε 3 καυτά προβλήματα (6).

Α. Το πρόβλημα της γρήγορης εισαγωγής προηγμένης τεχνολογίας.

Θα ήταν μάταιο να προσπαθήσουμε ν' αλλάξουμε τις συνθήκες δουλειάς, την οργάνωση και τη διαίρεση της εργασίας, χωρίς σταδιακή αλλαγή των τεχνολογικών συστημάτων που έχουν αναπτυχθεί από την καπιταλιστική βιομηχανική κοινωνία.

Η τεχνολογία δεν ταυτίζεται με την επιστήμη και την τεχνική.

Η τεχνολογία υλοποιεί μια τεχνική μέσα από μια εγκατάσταση ή μια μηχανή και αποτελεί έναν πραγματικό θεσμό στο βαθμό που περιλαμβάνει τις μηχανές και τις κοινωνικές σχέσεις παραγωγής που συνεπάγεται η χρήση τους. Βέβαια κατά καιρούς έχει γίνει μια σκληρή κριτική της τεχνολογίας.

Όμως αυτή η κριτική της τεχνολογίας δεν πρέπει να μας παρασύρει σε οπισθοδρομική νοσταλγία της εποχής της χειροτεχνίας.

Ο Σοσιαλισμός θα πρέπει να προσεγγίζει το πρόβλημα μέσα από την προοπτική να προσανατολίσει σωστά και κοινωνικά ωφέλημα την ανθρώπινη τεχνολογία και όχι να την απορρίψει.

Β. Το πρόβλημα της κινητοποίησης ενός επαρκούς συσσωρευμένου ποσού είναι ένα κύριο πρόβλημα προκειμένου να εξασφαλισθεί η παραπέρα ανάπτυξη της Σοσιαλιστικής Οικονομίας. Η λύση του προβλήματος αυτού είναι δυνατόν να αποτελέσει έναν αποφασιστικό παράγοντα για το γρήγορο πέρασμα σε μορφές κοινωνικής ιδιοκτησίας ποιο πρωτοποριακές εν σχέσει με τον κοινωνικό χαρακτήρα των μέσων παραγωγής.

Σε μερικές περιπτώσεις η κοινωνικοποίηση αποτελεί ένα δυνατό τρόπο για την κινητοποίηση ενός οικονομικού πλεονεκτήματος. Όμως αν οι μετασχηματισμοί στις σχέσεις ιδιοκτησίας είναι πολύ προηγμένοι εν σχέσει με το βαθμό κοινωνικοποίησης των παραγωγικών δυνάμεων και αν υπάρχουν άλλοι δυνατοί και πιο δραστικοί τρόποι κινητοποίησης του πλεονάσματος, όπως οι φόροι, η χρησιμοποίηση των τιμών για σκοπούς ανακατανομής του καθαρού προϊόντος και ακόμα και τα δάνεια, μπορεί η τροποποίηση των σχέσεων ιδιοκτησίας μ' έναν πολύ πρωτοποριακό τρόπο, όπως είναι η κοινωνικοποίηση, να μην είναι η πιο πρόσφορη λύση, γιατί, μ' αυτό τον τρόπο είναι δυνατόν να μειωθεί η αποτελεσματικότητα με την οποία αυτά τα μέσα παραγωγής χρησιμοποιούνται και τελικά να μειωθεί το απόλυτο ποσό του οικονομικού πλεονάσματος.

Γ. Το πρόβλημα της πλήρους απασχόλησης των εργατικών δυνάμεων.

Η λύση του προβλήματος αυτού είναι δυνατόν να απαιτήσει το πέρασμα σε μορφές κοινωνικής ιδιοκτησίας, γιατί αυτή αποτελεί πολλές φορές ένα απαραίτητο πλαίσιο για την ανάπτυξη μιάς συλλογικής εργασίας και μια ανακατανομή του τρέχοντος εισοδήματος ανάλογα, με την ποσότητα εργασίας που έχει προσφέρει ο καθένας.

είναι η ταύτιση της δυνατότητας με την πραγματικότητα. Όλο το πρόβλημα της οικοδόμησης του Σοσιαλισμού είναι ακριβώς το να δημιουργήσουμε τις συνθήκες που θα κάνουν τη δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα. Πώς όμως θα εξασφαλιστεί αυτό το πέρασμα από το δυνατό στο πραγματικό;

Μήπως μια Οικονομία που θέλει να οικοδομήσει τον Σοσιαλισμό πρέπει να υπακούει σ' ένα σχέδιο ή ν' αναπτύσσεται μ' ένα σχέδιο; Η μήπως πρέπει να είναι υποταγμένη στις κοινωνικές ανάγκες της στιγμής και να αναπτύσσεται σύμφωνα με τις απαιτήσεις αυτών των αναγκών;

Πρέπει ν' αναγνωρίσουμε ότι το πραγματικό πρόβλημα στο οποίο πρέπει ν' απαντήσουμε κι από το οποίο προκύπτει η λύση όλων των άλλων προβλημάτων είναι να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις, που σε κάθε στάδιο και ανάλογα με τις συγκεκριμένες συνθήκες να επιτρέπεται στην οικονομία να είναι πραγματικά σχεδιοποιημένη και το σχέδιο αυτό να αντιστοιχεί όσο το δυνατό περισσότερο στο όσμημένο στάδιο, με τις απαιτήσεις της κοινωνικής ανάπτυξης.

Αν δεν εξετάσουμε αυτά τα προβλήματα και αν μεταχειριζόμαστε μόνο αφηρημένες κατηγορίες, που τις συγχέουμε με την πραγματικότητα, μένουμε στο πεδίο μιας κακής φιλοσοφίας, δεν εξετάζουμε τα συγκεκριμένα προβλήματα και είμαστε ήδη ανίκανοι να δώσουμε ακόμα και μια καταρχήν απάντηση σ' αυτά τα προβλήματα.

Βιβλιογραφία

1. Λένιν: «Απαντα» 4η Έκδοση 27ος τόμος σ. 356.
2. Λένιν: «Απαντα» Μόσχα 1962 4η έκδοση σ. 313.
3. Λένιν: «Απαντα» Μόσχα 1962 4η έκδοση σ. 314.
4. Ch. Bettelheim: Μετάβαση στη Σοσιαλιστική Οικονομία. ΕΛ.Α.Β. 2 εκ. Μπάϊρον.
5. Λένιν: «Απαντα» 27ος τόμος Μόσχα 1961 σ. 337 και επόμενες.
6. Λένιν: «Απαντα» 27ος τόμος Μόσχα 1961 σ. 348-349.